

עפ"ג 2100-12-24 - אוראל ישראל סיידון נ' מדינת ישראל

בבית המשפט העליון

עפ"ג 2100-12-24

לפני:
כבוד המשנה לנשיא נעם סולברג
כבוד השופט חאלד כבוב
כבוד השופטת רות רונן

המערער:
אוראל ישראל סיידון
נגד

המשיבה:
מדינת ישראל
ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-
לוד מיום 11.11.2024 בת"פ 38236-11-23
שניתן על ידי כב' השופטת מ' גרינברג
י"ד בתמוז התשפ"ה (10 יולי 2025)
תאריך ישיבה:
בשם המערער:
בשם המשיבה:
עו"ד ירון פורר
עו"ד שני פוגודה; עו"ד יובל אלון

בשם שירות המבחן: עו"ד סיוון קוריס

פסק-דין
השופטת רות רונן:

לפנינו ערעור על גזר דינו של בית המשפט המחוזי מרכז-לוד (השופטת מ' גרינברג) מיום 11.11.2024 בת"פ 38236-11-23 במסגרתו הושטו על המערער 16 חודשי מאסר בפועל לצד עונשים נלווים. הערעור מכוון כלפי עונש המאסר בפועל בלבד.

כתב האישום וההליך קמא

1. במסגרת הסדר טיעון הורשע המערער בעובדות כתב אישום מתוקן בעבירה של החזקת סמים שלא לצריכה עצמית, לפי סעיפים 7(א) ו-7(ג) לפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973, זאת לאחר שהחזיק בביתו סמים מסוג קנאביס במשקל כולל של כ-109 ק"ג נטו. הסדר הטיעון לא

כלל הסכמות לעונש, למעט הסכמה על חילוט כספי המערער בסך של 40,000 ש"ח.

2. בטרם גזירת הדין, הורה בית המשפט על הגשת תסקיר מטעם שירות המבחן בעניינו של המערער. בתסקיר שהוגש ביום 4.10.2024 צוין כי המערער בן 31 ונעדר עבר פלילי, וכי בשנים האחרונות היה נתון בתהליך הידרדרות - התמודד עם קשיים ונסיגה בתפקודו התעסוקתי והכלכלי, תוך הצטברות חובות לבנקים ולשוק האפור; חש תחושות של ערך עצמי נמוך; ניהל קשרים חברתיים בעייתיים; וגבר עיסוקו בסם הקנאביס אותו הוא צרך באופן מוגבר. עוד צוין כי החל מחודש מרץ 2024 שולב המערער בטיפול ביחידה לטיפול בהתמכרויות בראשון לציון (להלן: המרכז בראשון לציון), ובהמשך אף שולב בטיפול ב"מרכז היום" להתמכרויות ברחובות (להלן: המרכז ברחובות). שירות המבחן התרשם כי המערער היה מחויב לתהליך הטיפול; שיתף פעולה באופן רציני ועקבי; ביטא נכונות ומוטיבציה לקדם את עצמו; ולקח אחריות על התנהגותו הבעייתית שקדמה למעצר.

שירות המבחן העריך כי הסיכון מצד המערער לביצוע עבירות דומות בעתיד פחת וכי קיימת חשיבות להעדיף את הפן השיקומי-טיפולי בעניינו. על כן, המליץ להעמידו בצו מבחן למשך שנה, במהלכה ימשיך להשתתף בטיפולים במרכזים השונים. בנוסף, המליץ שירות המבחן על ענישה שיקומית הכוללת צו שירות לתועלת הציבור.

3. ביום 10.11.2024 הוגשה חוות דעת בעניינו של המערער מטעם מנהלת המרכז ברחובות. מחוות הדעת עולה כי המערער השתלב בקבוצת הטיפול בדרך חיובית ושיתף פעולה באופן מלא. צוין כי הוא עבר תהליך שינוי משמעותי, לקח אחריות על חייו, הפנים את הכלים אשר רכש במהלך הטיפול וישם אותם בכל תחומי החיים. עוד צוין כי למערער יש מוטיבציה גבוהה לשינוי והוא אף מהווה דוגמה להרבה מהמטופלים במרכז. מנהלת המרכז הביעה את החשש כי אם ההליך הטיפולי ייקטע, המערער ישוב "להסתגר אל תוך עצמו".

גזר הדין של בית המשפט המחוזי

4. ביום 11.11.2024, לאחר שנשמעו טיעוני הצדדים לעונש, גזר בית המשפט המחוזי את דינו של המערער. בית המשפט קבע כי המערער החזיק בביתו כמויות מסחריות גדולות של סם קנאביס מוכן להפצה, מתוך מניע כלכלי וכדי לכסות חובות כבדים שחב לגורמים לגיטימיים ולשוק האפור. על כן, מצא בית המשפט כי מעשיו פוגעים בערכים המוגנים ברף חומרה גבוה.

בית המשפט קבע את מתחם הענישה לאור מדיניות הענישה הנוהגת - בין 22 ל-48 חודשי מאסר. בבואו לגזור את עונשו של המערער, ציין בית המשפט כי המערער עבר כבר דרך טיפולית המצדיקה חריגה מסוימת לקולא מהמתחם שנקבע. יחד עם זאת, נקבע כי אין מדובר במקרה שיקום מובהק

המאפשר חריגה עד כדי הימנעות ממאסר ואימוץ המלצות תסקיר שירות המבחן. בית משפט קמא ציין כי תסקיר שירות המבחן התמקד בטיפול בבעיית הסמים וכי גובש עבור המערער מתווה טיפולי ייעודי לטיפול בבעיה זו. יחד עם זאת, הובהר כי מעשיו של המערער אינם תוצאה של התמכרות לסמים, כי אם של חובות כבדים שהביאו להידרדרות במצבו והביאו אותו לבצע את העבירה נושא כתב האישום. לאור זאת, גזר בית המשפט על המערער 16 חודשי מאסר בפועל; 8 חודשי מאסר על תנאי; קנס בסך של 6,000 ש"ח או 30 ימי מאסר נוספים; וכן חילוט כספי המערער בסך של 40,000 ש"ח לטובת קרן החילוט למלחמה בסמים.

מכאן הערעור דנן, המופנה כלפי רכיב המאסר בפועל. בהחלטה מיום 1.12.2024 עוכב ריצוי המאסר בפועל בהסכמה עד להכרעה בערעור (השופט א' שטיין).

הערעור דנן

5. המערער סבור כי העונש שהושת עליו מופרז בחומרתו ואינו הולם את נסיבות המקרה ואת ההליך השיקומי המשמעותי שהוא עבר ועודנו עובר; וכי בנסיבות העניין ולאור המלצת שירות המבחן - יש מקום להורות על הפחתת תקופת מאסרו בפועל ועל ריצוי בדרך של עבודות שירות.

לגישת המערער, שגה בית משפט קמא כאשר לא נתן משקל משמעותי לנסיבותיו האישיות, ובפרט לכך שהוא בחור צעיר, נעדר עבר פלילי, בוגר 12 שנות לימוד, אשרשירת שירות צבאי מלא; וכן כי לא ניתן משקל לאמור בתסקיר שירות המבחן ולהמלצותיו ולהמלצת מנהלת המרכז ברחובות. נטען גם כי ההמלצה מטעם המרכז ברחובות נשלחה ביוזמת המרכז - וכי מדובר בצעד חריג המעיד על משקלה הרב של ההמלצה. עוד טוען המערער כי שליחתו למאסר בפועל תגדע את ההליך הטיפולי באיבו; וכי האינטרס הציבורי ייצא נשכר מהמשך ההליך הטיפולי, אשר יסייע במניעת הישנות התנהגות שולית - לעומת מאסר שעלול להביא לנסיגה במצבו. בנוסף טוען המערער כי יש מקום להביא בחשבון את תקופת מעצרו - כחודש במעצר של ממש; שלושה חודשים במעצר בפיקוח אלקטרוני; ומאז ועד היום - בתנאי מעצר בית לילי.

6. ביום 6.7.2025 הוגש תסקיר משלים של שירות המבחן בעניינו של המערער. שירות המבחן התרשם כי המערער לוקח אחריות על התנהגותו, מכיר בחומרתה ומבטא מצוקה ובושה מאורח החיים השולי שקיים. בנוסף עולה כי המערער התנתק מקשרים בעייתיים - הוא החל להשתלב בעולם העבודה ולנהל אורח חיים יציב ומאורגן, שבמרכזו עבודה, קשרים משפחתיים ומעורבות של גורמי טיפול.

שירות המבחן אף התייחס לחוות דעת עדכנית מיום 7.6.2025 מטעם מנהלת המרכז ברחובות וכן לחוות דעת עדכנית מיום 9.6.2025 מטעם העובדת הסוציאלית המלווה את המערער במרכז בראשון

לציון (להלן: חוות הדעת העדכניות). מחוות דעת אלה עולה כי המערער מצוי בעיצומו של תהליך טיפול, כי הוא בעל יכולת התמדה ומוטיבציה להשתלב בדרך חיים נורמטיבית, וכי כיום הוא מיישם את הכלים שרכש בטיפולים ומתנהל באופן יציב ורציני בחייו. עוד עולה מחוות הדעת כי המערער פנה לסיוע המשפטי ביחס לחובותיו, הגיע להסדרים וכיום משלם את חובותיו. לאור כך העריך שירות המבחן כי הסיכון בעניינו של המערער פחת, והמליץ פעם נוספת על ענישה שיקומית ועל עונש של מאסר בדרך של עבודות שירות, לצד צו מבחן למשך שנה וחצי. זאת, תוך ששירות המבחן הדגיש את החשש שריצוי מאסר בפועל יביא לרגרסיה במצבו של המערער.

7. בדיון שהתקיים לפנינו ביום 10.7.2025, אליו התייצבו גם מנהלת המרכז ברחובות ונציגה מטעם שירות המבחן, חזר המערער על עיקרי טענותיו. מנגד, המשיבה התנגדה להקלה בעונש וטענה כי לא חל שינוי מהותי במצבו של המערער. היא הדגישה בהקשר זה כי המערער מוסיף להסתיר פרטים מהותיים ביחס לעבירה, כמו זהותו של מגדל הסמים שנתפסו ברשותו; זהות המקור ממנו רכש את הסמים; או מקור החובות שלו. בנוסף טענה המשיבה כי המוטיבציה של המערער לביצוע העבירה הייתה רצון לרווח כלכלי ולא התמכרות לסם; וכן כי המאסר לא יגדע את ההליך הטיפולי שקרוב לסיומו.

דיון והכרעה

8. לאחר שבחנתי את טענות הצדדים בערעור, את תסקירי שירות המבחן ואת חוות הדעת שהוגשו, באתי לכלל מסקנה כי דין הערעור להתקבל באופן שעונש המאסר שיושת על המערער יופחת לעונש מאסר למשך 9 חודשים אשר ירוצה בדרך של עבודות שירות, לצד הטלת צו מבחן למשך שנה וחצי. כך אציע לחבריי לעשות.

9. ההלכה היא כי ערכאת הערעור תמעט להתערב בגזר הדין שקבעה הערכאה הדיונית, וכי היא תעשה כן במקרים חריגים בהם נפלה בגזר הדין טעות מהותית בדיון או כאשר העונש שהוטל חורג באופן ניכר מרמת הענישה הנוהגת (ראו בין רבים: ע"פ 9147/17 אבו עביד נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (20.9.2018) (להלן: עניין אבו עביד); ע"פ 5611/16 סלב נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (14.9.2017)). כפי שיובהר בפירוט להלן, בנסיבות המקרה דן - נוכח הירתמותו של המערער להליך השיקומי, וביתר שאת לאור העולה מהתסקיר המשלים של שירות המבחן ומחוות הדעת העדכניות שהוגשו בעניינו - שוכנעתי כי יש מקום להקל בעונשו.

10. מושכלות יסוד הן כי השיקול הראשון שעל בית המשפט להביאו בחשבון בקביעת עונשו של נאשם שהורשע, הוא שיקול ההלימה, קרי קיומו של יחס הולם בין חומרת מעשה העבירה בנסיבותיו ומידת

אשמו של הנאשם; ובין סוג ומידת העונש המוטל עליו (סעיף 40ב לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין או החוק)).

11. בהקשר זה אין צורך להכביר במילים באשר לחומרתן של עבירות סמים. בית משפט זה עמד פעמים רבות על חומרתן של עבירות שעניינן ייצור, החזקה, סחר והפצה של סמים, אשר נעוצה בפגיעה ישירה בצרכני הסמים, לצד סכנה עקיפה הנגרמת לציבור בכללותו (רע"פ 8388/22 אביבי נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (8.12.2022); רע"פ 67157-04-25 יצחקוב נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (12.5.2025)).

במקרה דנן, חומרתה של העבירה נובעת בעיקר מכמות הסם שנתפסה ברשותו של המערער, כמות חריגה בהיקפה של למעלה מ-100 ק"ג של סם המוכנים להפצה. יחד עם זאת והגם שמדובר בעבירה חמורה, הרי לטעמי - מאחר שמדובר בהחזקת סם מסוג קנאביס - החומרה הכרוכה בעבירה היא פחותה במידת מה מאשר אילו היה מדובר בהחזקה של סמים מסוכנים אחרים. זאת משום שמהמגמות והשינויים שחלו בשנים האחרונות ביחס החברתי והמשפטי לשימוש בקנאביס ולייצורו, עולה כי הפגיעה בערכים חברתיים מוגנים הנובעת מהחזקת סם מסוג זה, היא פחותה בהשוואה לפגיעה הנובעת מהחזקה של סמים מסוכנים אחרים.

כך, בשנים האחרונות נכנסה לתוקפה מדיניות "אי הפללה" ביחס לשימוש עצמי, כך שעבירת השימוש העצמי בקנאביס היא עבירה מנהלית, חלף עבירה פלילית (תקנות העבירות המינהליות (קנס מינהלי - החזקת קנאביס ושימוש בו לצריכה עצמית), התשפ"ב-2022). לצד זאת ישנה התפתחות בשוק של ייצור קנאביס ברישיון ("קנאביס רפואי") (השוו להחלטות שניתנו לעניין מעצרו של נאשמים בעבירות סמים מסוג קנאביס, אשר עסקו במסוכנות הפחותה של עבירות הנוגעות לסם הקנאביס: בש"פ 2257/23 עטיה נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (27.3.2023); בש"פ 8640/20 אבו קרינאת נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (23.12.2020)).

כאשר מדובר בסוג סם שמערכת אכיפת החוק רואה חומרה פחותה יחסית בשימוש בו בהשוואה לסמים מסוכנים אחרים, אני סבורה כי יש בכך כדי להשליך גם על החומרה של החזקה של סם כזה, ולו גם בכמויות גדולות. אין פירוש הדבר כי על המחזיק בסם זה לצאת "פטור בלא כלום", אולם יש לעניין זה השלכה בבחינה הכוללת של עניינו.

12. ואכן, בית המשפט קבע לאור האמור מתחם ענישה שנראה כי הביא בחשבון בין היתר גם את סוג הסם שאותו החזיק המערער. במכלול הנסיבות, מתחם הענישה שקבע בית משפט קמא (בין 22 ל-48 חודשי מאסר) אינו חורג לחומרה מרמת הענישה הנוהגת ביחס לעבירה של החזקת סמים שלא לצריכה עצמית בהינתן סוג הסם שנתפס (קנאביס), ואין לכן מקום להתערב בו. דומה כי המערער אף לא טוען

זאת, אלא שהוא סבור כי נסיבותיו האישיות והשיקום שעבר מצדיקים סטייה מהמתחם באופן משמעותי יותר מהסטייה שקבע בית משפט קמא - עד כדי הימנעות ממאסר מאחורי סורג ובריוח וריצוי העונש בדרך של עבודות שירות.

13. שיקול ההלימה אינו השיקול הרלוונטי היחיד בקביעת העונש, והמחוקק איפשר לבית המשפט לחרוג ממנו, כך שבמקרים מסוימים יינתן מעמד בכורה לשיקול השיקום. האפשרות של חריגה ממתחם העונש מטעמי שיקום, מביאה לידי ביטוי את המתח בין שיקולי הענישה השונים. כך, נקודת המבט של שיקולי ההלימה היא העבר, והם מתיימרים להעניש את העבריין במידה המתאימה למעשים שביצע. מנגד, שיקולי השיקום הם צופים פני העתיד. הם מאפשרים לבית המשפט להביא בחשבון לזכות העבריין את העובדה שהגם שהוא הפר את החוק בעבר, הוא ביצע מאז אותו מועד תהליך משמעותי ששינה אותו ואשר משקף סיכוי שלא יחזור עוד לסורו בעתיד.

14. כך קובע בהקשר זה סעיף 40ד לחוק העונשין:

(א) קבע בית המשפט את מתחם העונש ההולם בהתאם לעיקרון המנחה ומצא כי הנאשם השתקם או כי יש סיכוי של ממש שישתקם, רשאי הוא לחרוג ממתחם העונש ההולם ולקבוע את עונשו של הנאשם לפי שיקולי שיקומו, וכן להורות על נקיטת אמצעי שיקומי כלפי הנאשם, לרבות העמדתו במבחן לפי סעיפים 82 או 86 או לפי פקודת המבחן [נוסח חדש], התשכ"ט-1969.

(ב) היו מעשה העבירה ומידת אשמו של הנאשם בעלי חומרה יתרה, לא יחרוג בית המשפט ממתחם העונש ההולם, כאמור בסעיף קטן (א), אף אם הנאשם השתקם או אם יש סיכוי של ממש שישתקם, אלא בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן, לאחר שבית המשפט שוכנע שהן גוברות על הצורך לקבוע את העונש במתחם העונש ההולם בהתאם לעיקרון המנחה, ופירט זאת בגזר הדין.

15. מהו אם כן האופן בו נדרש בית המשפט לאזן בין השיקולים השונים - ההלימה והשיקום? השלב הראשון בבחינתו של בית המשפט בהקשר זה צריך להיות בחינה של השאלה האם מדובר במקרה בו יש לסטות מהרף התחתון של הענישה שנקבע על ידיו.

הכלל בהקשר זה הוא כי שיקולי ההלימה הם השיקולים העיקריים, והפחתת העונש תוך מתן משקל לשיקולי שיקום אל מתחת לרף התחתון של מתחם העונש, הוא חריג - לאור העובדה שככלל בחר המחוקק לתת קדימות לשיקול ההלימה. לכן, נפסק לא אחת כי יש לנקוט זהירות רבה בהפעלת סעיף 40ד; וכי סטייה ממתחם הענישה תיעשה רק במקרים חריגים, בבחינת יוצא מן הכלל, וכאשר סיכויי שיקום מובהקים מצדיקים זאת (ע"פ 1229/19 סלומינסקי נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (1.7.2019)).

לצד זאת, כל מקרה צריך להיבחן לאור מכלול הנסיבות הספציפיות שלו; כאשר המחוקק העניק לבית המשפט שיקול דעת רחב בבואו ליישם את הוראות הסעיף שנקודת המוצא בו היא כאמור מתן עדיפות לשיקולים שיקומיים - בניגוד לנקודת המוצא הנוהגת בדרך כלל בענישה (ראו ע"פ 6637/17 קרנדל נ' מדינת ישראל, פסקה 22 לחוות דעתה של השופטת ד' ברק ארז (18.4.2018) (להלן: עניין קרנדל); אורן גזל-אייל "חריגה ממתחם העונש ההולם" ספר דורית ביניש 539, 548 (קרן אזולאי ואחרים עורכים, 2018) (להלן: גזל-אייל)).

16. מלשון סעיף 40 לחוק עולה כי ניתן לסטות ממתחם העונש ההולם בעניינו של נאשם אם נמצא כי "הנאשם השתקם או כי יש סיכוי של ממש שישתקם". הפסיקה קבעה כי הליך השיקום ומשמעותו ייבחנו בהתאם לעובדות וראיות ממשיות, ובראשן תסקיר שירות המבחן; וכן כי הפעלת סעיף 40 אינה מוגבלת לעבירות קלות בלבד (עניין קרנדל, בפסקאות 23-24 לחוות דעתה של השופטת ד' ברק ארז). זאת בכפוף להוראת סעיף 40(ב) ממנה עולה כי אם מעשה העבירה ומידת אשמו של הנאשם הם בעלי חומרה יתרה - לא יהיה מקום לחרוג לקולא ממתחם הענישה, אלא בנסיבות מיוחדות ויוצאות דופן. במצב כזה שיקולי ההלימה מקבלים משקל רב יותר וישנו קושי גדול יותר לסטות ממתחם העונש ההולם.

17. באותם מקרים בהם בית המשפט סבור כי מתקיימות הנסיבות החריגות המצדיקות סטייה מהרף התחתון של הענישה, עליו לבחון בשלב השני מה צריכה להיות מידת הסטייה - קרי עד כמה יש להפחית מרף הענישה התחתון. בהקשר זה, על בית המשפט להביא בחשבון את היקף השיקום ומשמעותו, הן מנקודת המבט של הנאשם והן מזו של החברה בכללותה.

מנקודת המבט של הנאשם - יש לבחון את מידת המאמץ שהשקיע הנאשם בשיקום. ככל שנקודת המוצא שלו הייתה בעייתית יותר ונקודת הסיום - מוצלחת יותר, יש לתת משקל רב יותר לתהליך שעבר הנאשם, בהיותו הליך משמעותי יותר המחייב השקעת משאבים רבה מבחינתו. מנקודת המבט החברתית, יש לבחון את המידה בה הועיל השיקום, ועד כמה ניתן להניח - לאחר תום התהליך - כי מי שהיה בעבר עובר חוק, לא יעשה זאת פעם נוספת, ויהפוך - מאותה עת ואילך, לאזרח שומר חוק.

הפסיקה התייחסה בהקשר זה בין היתר למוטיבציה להשתקם שהפגין האדם שהורשע; להליך גמילה מהתמכרות שהוא עובר; להשתלבות מוצלחת בהליכים טיפוליים שונים; לאינדיקציות לשינוי עמוק בהתנהגות ובדרך החשיבה; להבעת חרטה כנה על המעשים ולהפגנת אמפתיה כלפי נפגעי העבירה. נקבע כי ככלל, "שילוב בין שינוי מהותי בהתייחסות הרגשית לאירוע העבירה המתבטא בנטילת אחריות, כפרה והבעת אמפתיה לנפגעי העבירה לבין אינדיקציות אובייקטיביות לקיומו של תהליך שיקומי-טיפול (ההדגשות במקור, ר.ר.). (עניין קרנדל, בפסקאות 24-25 לחוות דעתה של השופטת ד' ברק ארז).

18. יישום מכלול השיקולים הללו מביא למסקנה מהי המידה בה יש להפחית את העונש שהיה נגזר על הנאשם אלמלא שיקולי השיקום. חשוב לציין כי נקודת המוצא להפחתה זו היא העונש המקורי שממנו נעשית ההפחתה האמורה. משכך, ייתכנו מקרים בהם הליך השיקום היה מוצלח ובעל משקל רב, ובכל זאת - לא יהיה די בהפחתה כדי לאפשר הימנעות ממאסר, קרי להביא את הנאשם לעונש של 9 חודשי מאסר בפועל. במקרים אחרים, כאשר "נקודת המוצא" היא עונש קל יותר, אותו הליך שיקום עשוי להספיק שכן ההפחתה הנדרשת היא קטנה יותר.

מהכלל אל הפרט

19. בהתייחס לשלב הראשון - השאלה האם יש מקום לסטות מהרף התחתון של מתחם הענישה מטעמי שיקום, בית המשפט המחוזי השיב עליה בחיוב. גם בית המשפט המחוזי סבר כי נסיבותיו הקונקרטיות של המערער והליך השיקום שעבר הם כאלה הנופלים לגדרי החריג ומצדיקים חריגה ממתחם העונש ההולם והפחתתו. משום כך הוא הפחית את עונשו של המערער אל מתחת לרף התחתון של מתחם הענישה שקבע.

בהתייחס לשלב השני - מידת ההפחתה, העריך בית המשפט כי אין מדובר במקרה של שיקום מובהק. הוא הוסיף וציין בהקשר זה כי תסקיר שירות המבחן שהוגש בעניינו של המערער התמקד בטיפול בבעיית הסמים וכך גם המתווה הטיפולי שגובש בעניינו, בעוד שמעשיו נבעו מחובות כלכליים ולא מהתמכרות לסמים. לכן לא היה בית המשפט סבור כי יש מקום להפחתה בעונש שתאפשר הימנעות ממאסר, והסתפק בהפחתה של 6 חודשים בלבד מהרף התחתון שנקבע על ידיו במסגרת מתחם הענישה (הפחתה מ-22 חודשים ל-16 חודשים).

חשוב לזכור - והדברים ידועים, כי אף שישנה משמעות רבה לכל הפחתה שבית משפט מבצע בעונש מאסר שהוא מטיל על נאשם, ישנה משמעות קרדינלית לשאלה האם לאחר ההפחתה יעמוד עונשו של הנאשם על תקופה של לכל היותר 9 חודשי מאסר - תקופה המאפשרת המרה של עונש המאסר מאחורי סורג ובריאח לעונש של עבודות שירות. במקרה דנן קבע בית המשפט המחוזי כאמור כי לא ניתן לבצע הפחתה שתביא את עונשו של המערער ל-9 חודשי מאסר.

20. כפי שהבהרתי לעיל, אני סבורה כי ניתן להתערב במסקנתו של בית משפט קמא ביחס למידת ההפחתה, ולהפחית את עונשו של המערער באופן שהוא יעמוד על 9 חודשי מאסר, וזאת הן לאור נתוניו של המערער במועד גזר הדין; ובעיקר לאור ההשלכה של חלוף הזמן על מצבו של המערער היום, בחלוף שמונה חודשים מאז נגזר דינו. נראה כי היום ניתן לקבוע במידה רבה של ודאות כי אכן חל שינוי מהותי בהתנהלותו המצדיק את החריגה הנוספת שהתבקשה על ידיו ממתחם העונש ההולם.

כאשר בית משפט קמא גזר את דינו של המערער, הוא היה עדיין במהלכו של הליך טיפולי, ובית המשפט היה סבור באותה עת כי לא ניתן לקבוע כי הוא עבר הליך שיקום מובהק די הצורך כדי להפחית את עונש המאסר ל-9 חודשים. בית המשפט המחוזי לא היה סבור כי ניתן לומר במידה רבה של ודאות כי המערער השלים את כבדת הדרך השיקומית בה היה עליו לפסוע; וכי ישנו סיכוי משמעותי די הצורך כי הוא לא יחזור עוד לדרך הפשע. אולם, כאמור מאז מתן גזר הדין חלף פרק זמן משמעותי נוסף של שמונה חודשים. המערער נמצא אפוא בהליך השיקומי בפרק זמן שהוא כמעט כפול מזה שהיה עת נגזר דינו - כשנה וארבעה חודשים.

גם היום, עמדתו של שירות המבחן בעניינו של המערער היא עקבית, חד-משמעית ומובהקת. מהתסקיר המשלים עולה כי במהלך התקופה מאז גזר הדין הוסיף המערער להוכיח את מחויבותו לדרך השיקום - הוא התמיד להגיע לטיפולים במרכזים השונים ולהפגין רצינות ומחויבות ולהיות דמות דומיננטית ופעילה; וכן כי הוא המשיך להיות "נקי" מחומרים פסיכואקטיביים. אכן, גם במסגרת ההליך בבית המשפט המחוזי הביע שירות המבחן את התרשמותו ממחויבותו של המערער להליך השיקומי, אך נראה כי התרשמות זו מקבלת כיום משנה תוקף נוכח התמדתו באפיק הטיפול, גם כאשר חלפה תקופת זמן לא מבוטלת נוספת. חלוף הזמן אף מעיד על העמקת התהליך והגברת הסיכוי כי הוא אכן יביא לשינוי מלא באורחותיו של המערער.

21. בנוסף, תסקיר שירות המבחן העדכני שהוגש בעניינו של המערער, כמו גם חוות הדעת העדכניות שהוגשו, מצביעים כי השינוי שחל במערער אינו נוגע אך לבעיית הסמים, אלא משתרע על כל תחומי חייו. המערער קיבל אחריות על התנהגותו בעבר והכיר בבעייתיות הטמונה בחירותיו בעבר ובאורח החיים השולי שקיים; הוא התנתק מקשרים חברתיים בעייתיים; הגיע להסדר בעניין החובות שצבר באמצעות הסיוע המשפטי וכעת אף החל לשלם את חובותיו; הוא החל להשתלב בעולם העבודה; מנהל אורח חיים בריא, יציב ומאורגן; שיפר את יחסיו עם בני משפחתו; ועוד. נראה אם כן, כי בעת ביצוע העבירה היה המערער שרוי בתהליך של הידרדרות, אך כיום ניכרת יציאתו ממעגל זה וחתירתו לשיקום.

בעניינו של המערער הוגשו מעבר לתסקיר גם מספר חוות דעת מטעם המרכזים בהם הוא מטופל. מנהלת המרכז ברחובות אף הגדילה לעשות והגיעה לדיון שהתקיים לפנינו - מהלך בלתי שגרתי המעיד כשלעצמו על חריגות המקרה, על שביעות רצונה מהליך השיקום של המערער ועל האמון הרב שיש לה בכך שהמערער יתמיד בדרכו החדשה. בשלב זה ניתן אפוא לקבוע כי למערער אין רק "פוטנציאל שיקומי", אלא כי הליך השיקום שלו נחל הצלחה ממשית. לאור מכלול האמור, שוכנעתי כי הליך השיקום של המערער מובהק ויוצא דופן, באופן המטה את הכף לטובת הקלה נוספת בעונשו.

22. כזכור, המשיבה העלתה טענות ביחס להליך השיקום של המערער, וציינה לחובתו כי הוא לא מסר

פרטים ביחס לנסיבות ביצוע העבירה או לגורמים נוספים מעורבים בה. לשיטתה, יש בכך כדי להעיד על כך שהליך השיקום לוקה בחסר.

אינני מקבלת את טענת המשיבה בהקשר זה. כידוע, שירות המבחן הוא הגורם האמון על בחינת הליך השיקום של המערער ולחוות דעתו משקל רב בהערכת סיכויי השיקום. במקרה דנן, שירות המבחן לא התייחס לשאלה האם המערער מסר מידע ביחס לאחרים שהיו מעורבים בעבירה בה הורשע, ועמדתו נותרה כאמור ברורה וחד משמעית - כי המערער עבר הליך שיקומי משמעותי. אין מקום בנסיבות כאלה כי בית המשפט יגיע ללא סימוכין מקצועיים למסקנה שונה.

גם לגופו של עניין, ספק בעיניי אם יש מקום לזקוף לחובת נאשם בכל מקרה את העובדה שלא שיתף את גורמי האכיפה ביחס לשותפים אחרים בעבירה בה הוא הורשע; לאחר שהוא עצמו הודה בעבירה שיוחסה לו, ועבר כאמור הליך שיקום מוצלח מכל יתר הבחינות. אין סיבה להניח בנסיבות אלה כי היעדר שיתוף הפעולה של המערער בעניין זה משליך על טיבו של הליך השיקום שהוא עבר או על הסיכויים להישנות העבירה. התנהלות המערער עשויה לנבוע ממניעים שונים כגון חשש מפני נקמה, קודים חברתיים ועוד. מניעים אלה אינם מעידים כשלעצמם על כשל שיקומי; ואינם שוללים את רצינותו של ההליך השיקומי שעובר המערער, או את הפנמתו את חומרת המעשים שביצע.

23. לאור כלל האמור לעיל, אני סבורה כי בנסיבות המקרה דנן אין זה נכון להסתפק בקיצור תקופת המאסר בלבד, אלא יש מקום להפחית מעונשו של המערער 13 חודשים יחסית לרף התחתון במתחם העונש שקבע בית המשפט המחוזי; הפחתה שתאפשר למערער לרצות את עונש המאסר בדרך של עבודות שירות.

הן שירות המבחן והן מנהלת המרכז ברחובות הביעו במסגרת חוות דעתם את החשש כי ריצוי של עונש מאסר בפועל עלול לפגוע בהתקדמותו של ההליך הטיפולי שהמערער מצוי בו ולהביא לרגרסיה במצבו. אני סבורה כי כאשר מדובר במי שעבר ועובר תהליך שיקומי כה משמעותי ומקיף, ישנה חשיבות לכך שהענישה תאפשר, ככל הניתן, את שימור פירות השיקום, ולא תעמיד אותם בסכנה. ואכן, נקבע בפסיקה כי כאשר קיים חשש כי מאסר בפועל של הנאשם עלול לאיין את התהליך השיקומי בו הוא מצוי או לפגוע בו באופן משמעותי, יש לבכר את שיקולי השיקום על פני השיקולים האחרים העומדים בבסיס הענישה (ראו והשוו: עניין אבו עביד, בפסקה 13; ע"פ 6958/18 מצלאח נ' מדינת ישראל, בפסקה 32 (22.1.2020); ע"פ 8092/04 חביב נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (10.9.2006)).

24. להמרת עונש מאסר בעבודות שירות כאשר הנאשם נמצא בעיצומו של הליך שיקום מהותי ומוצלח קיימות גם הצדקות נוספות. ראשית, המרת עונש המאסר בעבודות שירות מתמרצת נאשמים ועבריינים מורשעים להשלים את הליך השיקום ולחזור למוטב, במיוחד כאשר הם בעיצומו של התהליך. תוצאה

כזו מאפשרת לנאשם להותיר מאחור את דרך הפשע, להימנע מחשיפה לסביבה עבריינית בכלא, לאמץ ערכים תעסוקתיים וחברתיים, לשמור על רצף טיפולי - ולבסס תהליך שיקום יציב וארוך טווח. לכך יש כמובן תועלת אף לחברה בכללותה - אשר חלף עבריון שעלול לחזור ולבצע עבירות גם לאחר שישוחרר ממאסר - מקבלת לשורותיה אדם שיש תקווה שיחדל מביצוע עבירות ויהפוך לאזרח שומר חוק ומועיל לחברה.

בנוסף, התפיסה כי קיומו של הליך שיקומי אפקטיבי עשוי - במקרים המובהקים ביותר - לצמצם את הצורך בהטלת עונש מאסר, מתיישבת עם תכליות הענישה, ובפרט עם אלה המבוססות על התיאוריה התועלתנית לענישה (ראו יורם רבין ויניב ואקי דיני עונשין 34-26 (מהדורה רביעית, 2022)). הדברים נכונים בנוגע לתכלית של הרתעה אישית - על בסיס ההנחה שאדם ששינה את דרכו והפנים את חומרת מעשיו אינו זקוק עוד במקרים רבים לאותה רמת הרתעה, שכן החשש כי הוא ישוב ויבצע עבירות פוחת משמעותית. הליך שיקום מוצלח מצמצם אף את הצורך במאסר מטעמים של הרחקה מהחברה ומניעת עבירות - שכן הוא מאפשר את השתלבותו של העבריון מחדש בחברה כאדם נעדר מסוכנות.

השיקול שנותר לכאורה בעינו הוא שיקול ההרתעה הכללית, קרי האינטרס שבהרתעתם של עבריינים פוטנציאליים אחרים מפני ביצוע עבירות דומות. אכן, אינטרס זה הוא בעל משקל לא מבוטל, והוא נפגע כתוצאה מהמרת עונש המאסר בפועל בעונש שירות בדרך של עבודות שירות. אולם מנגד יש להביא בחשבון את העובדה שהליך שיקום מלא איננו תהליך קצר ופשוט, אף אם אין להשוות אותו למאסר מאחורי סורג ובריא. הוא דורש מהנאשם להתגייס לאורך תקופה ממושכת ולהשקיע את מירב משאביו; לשתף פעולה עם גורמי הטיפול; להיחשף; לא למעוד בכל שלב שהוא - ולהגיע למטרות וליעדים שהוצבו לו. כן יש להביא בחשבון כי אם בתום הליך שיקום כה משמעותי יוטל על עבריון עונש של מאסר בפועל - הדבר עלול להשליך על המוטיבציה שלו ושל נאשמים פוטנציאליים אחרים ליטול חלק בתהליך שיקומי ולהתמיד בו, בידעם כי בסופו יצפה להם ממילא מאסר מאחורי סורג ובריא - גם אם קצר יותר.

25. יודגש, כי לא בכל מקרה בו בית המשפט נכון להקל בעונשו של נאשם מטעמי שיקום (ולו גם שיקום מוצלח ביותר), עליו להפחית את העונש לעונש שמאפשר ריצוי בעבודות שירות (קרי עונש שאינו עולה על 9 חודשי מאסר). לא כל מי שעבר ועובר תהליך שיקום, זכאי להפחתת עונשו באופן שלא ירצה מאסר מאחורי סורג ובריא, גם אם ישנו חשש מפני הסגתו של הליך השיקום לאחור. במקרים רבים לא ניתן יהיה לבצע הפחתה כה משמעותית בעונש שתביא את הנאשם למסגרת המאפשרת המרתו של העונש שנגזר עליו בעבודות שירות. במקרים כאלה, יהיה על העבריון לנסות לשמר את ההישגים שצבר במסגרת הליך השיקום גם במסגרת מאסר ממש, עם כל הקושי בדבר (גזל-אייל, בעמ' 550-551). כאמור, כל מקרה צריך להיבחן לגופו, לאור מכלול נסיבותיו, לאור טיבו של הליך השיקום ומשמעותו; ולאור היקף ההפחתה המבוקשת בעונש וההצדקה האפשרית להפחתה כזו בהינתן הליך

השיקום.

26. בענייננו, אני סבורה כי הפחתת העונש ל-9 חודשי מאסר והמרתו בעבודות שירות היא אפשרית, סבירה ומידתית. הטווח הנמוך של מתחם הענישה שנקבע על ידי בית המשפט המחוזי היה כזכור 22 חודשי מאסר. במקרה כזה, כאשר מוסכם כי יש מקום לבצע הפחתה של העונש מטעמי שיקום, השאלה האם יש מקום להפחתה נוספת באופן שהעונש לא יעלה על 9 חודשים צריכה להיבחן בכובד ראש, לאור המשמעות הרבה שיש להפחתה כזו לעומת לכל הפחתה אחרת.

כאמור בית המשפט המחוזי היה סבור כי הפחתה נוספת שתביא את המאסר ל-9 חודשים אינה אפשרית, וגזר על המערער 16 חודשי מאסר. יצוין כי משמעותו של עונש כזה הייתה ככל הנראה ריצוי בפועל של עונש מאסר קצר הרבה יותר (לאור תקופת המעצר שהמערער כבר ריצה; בשל האפשרות של הפחתת שליש מעונש המאסר; ולאור האפשרות של הפחתה מנהלית נוספת).

בנסיבות אלה, הפחתת עונש המאסר לתקופה של 9 חודשים שתרוצה באופן מלא - גם אם בעבודות שירות - היא סבירה ומידתית גם משום שהיא אינה קצרה הרבה יותר מתקופת המאסר שהמערער היה מרצה מאחורי סורג ובריח. זאת במיוחד בנסיבות המקרה שלפנינו כאשר המערער עבר הליך שיקום מרשים וראוי לציון, ומבלי לקבוע מסמרות ביחס לכל מקרה ומקרה. השיקום יוצא הדופן של המערער מצדיק לטעמי הפחתה נוספת של מספר חודשים נוספים - שיהיה בהם לשנות את מהות עונשו של המערער ולהגביר את הסיכוי שהליך השיקום שלו יישא פירות בעתיד.

27. לאור האמור, אם דעתי תישמע, נקבל את הערעור במובן זה שעונשו של המערער יופחת ל-9 חודשי מאסר שירוצו בדרך של עבודות שירות (בלא ניכוי ימי מעצרו), בכפוף לכך שתינתן חוות דעת חיובית של הממונה על עבודות השירות. בנוסף, המערער יועמד לתקופת מבחן של שנה וחצי, במסגרתה ימשיך שירות המבחן ללוות את המערער לצורך ביסוס תהליך השיקום. שאר מרכיבי העונש שנקבעו בגזר הדין יישארו בעינם.

רות רונן
שופטת

המשנה לנשיא נעם סולברג:

1. כחברתי, השופטת ר' רונן, אף אני מתרשם כי המערער עבר כברת דרך בהליך הטיפול, המצדיקה חריגה לקולא ממתחם העונש ההולם את מעשיו; כך סבר גם בית המשפט המחוזי. השאלה העומדת לפתחנו היא באיזו מידה יש להקל בעונשו. חברתי סבורה כי עלינו לאמץ את המלצת שירות המבחן, ולהעמיד את עונשו של המערער על 9 חודשי מאסר בפועל, כך שיוכל להמיר את העונש לעבודות שירות. לגבי קביעה זו - איננו תמימי דעים. לו תשמע דעתי, נורה על דחיית הערעור.

2. ככלל, כידוע, מצווה בית המשפט לגזור את עונשו של נאשם בתוך מתחם העונש ההולם את מעשיו (סעיף 40ג לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן: חוק העונשין); ע"פ 8641/12 סעד נ' מדינת ישראל, פ"ד סו(2) 772, 792 (2013)). לצד זאת, סעיף 40ג(ב) לחוק העונשין קובע כי "בית המשפט רשאי לחרוג ממתחם העונש ההולם בשל שיקולי שיקום", וכך מורה גם סעיף 40ד(א): "קבע בית המשפט את מתחם העונש ההולם בהתאם לעיקרון המנחה ומצא כי הנאשם השתקם או כי יש סיכוי של ממש שישתקם, רשאי הוא לחרוג ממתחם העונש ההולם ולקבוע את עונשו של הנאשם לפי שיקולי שיקומו". בקובעו כך, הטיל המחוקק על בית המשפט שני תפקידים: מלאכת הערכת השיקום (או סיכוי השיקום) של נאשם, ולצדה מלאכת האיזון בין שיקולי השיקום לשיקולים מתחרים (ראו: ע"פ 750/24 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (20.3.2025); ע"פ 5836/22 יוגב נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (4.4.2023)).

3. אחד הכלים החשובים ביותר העומדים לרשות היושבים לדין, בגשתם למלאכה זו, הוא תסקיר שירות המבחן, אשר "מספק תמונה עשירה ומקצועית ביחס להיבטים שעליהם הוא מופקד" (רע"פ 5023/18 בדיר נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (28.6.2018)). אולם לצד זאת, אל לנו לשכוח כי מדובר ב'כלי עזר' - כלי מועיל ומרכזי אמנם, אך לא בלעדי; גם לא מכריע (ראו: ע"פ 9036/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 19 (27.1.2020); ע"פ 971/21 אמאצ'י נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (31.3.2021)). אם כן, בבואנו לדון בשאלה הניצבת לפתחנו - כמה חודשים יש להפחית מעונשו של המערער, נוכח השיקום המוצלח שעבר, עלינו למלא אחר שתי המטלות שהטיל עלינו המחוקק: הערכת שיקומו של המערער בהווה, וסיכוי השיקום במבט צופה פני עתיד; ואיזון של שיקולי השיקום עם מכלול השיקולים הרלבנטיים שעל הפרק.

הערכת שיקומו של המערער

4. ביסוד הערעור שלפנינו ניצבת טענת המערער, שלפיה שגה בית המשפט המחוזי בקבעו כי אמנם "[המערער] עשה בשנה האחרונה כברת דרך טיפולית [...] [עליה] יש לברך", אולם "אין מדובר במקרה שיקום מובהק המאפשר [...] הימנעות ממאסר". המערער סבור כי חלף זאת, יש לאמץ את עמדת שירות המבחן, כפי שנמסרה גם בדיון שנערך לפנינו, לפיה הליך השיקום החיובי שעבר, והתמסרותו לשינוי מהותי באורחות חייו, מצדיקים את המרת עונשו לעבודות שירות. המשיבה, מצדה, אף היא מסכימה כי הליך השיקום של המערער מרשים, ואף ראוי להערכה. ברם, לשיטתה, המבט אל

האופק אינו בהיר כתיאורו של שירות המבחן; עוד נותרו עננים, המטילים צל מסוים לגבי העתיד, ואינם מאפשרים להימנע מהטלת מאסר בפועל. כתימוכין לעמדתה, הצביעה המשיבה על בחירת המערער להסתיר לאורך ההליך הטיפולי הן את שמות שותפיו לעבירה, הן מידע על אודות חובותיו. נתונים אלו, אשר שירות המבחן לא נתן להם כל משקל בתסקירו, מעיבים לשיטתה על ההליך השיקומי, ומחזקים את האמור בגזר הדין.

5. מבין שתי העמדות שהוצגו, מקבלת חברתי השופטת רונן את עמדת המערער, המגובה בעמדת שירות המבחן, ודוחה את הטענות שהציגה המשיבה. במסגרת נימוקיה לקביעה זו, מציינת חברתי, כי "במקרה דנן, שירות המבחן לא התייחס לשאלה האם המערער מסר מידע ביחס לאחרים שהיו מעורבים בעבירה בה הורשע, ועמדתו נותרה ברורה וחד משמעית - כי המערער עבר הליך שיקומי משמעותי. אין מקום בנסיבות כאלה כי בית המשפט יגיע ללא סימוכין מקצועיים למסקנה שונה" (פסקה 20 לחוות-דעתה). דעתי בעניין זה - שונה. כנזכר לעיל, הערכת איכות השיקום של המערער מוטלת על שכמו של בית המשפט. מטבעם של דברים, במסגרת מלאכה זו עליו להיעזר, כאמור, בעמדה המקצועית של שירות המבחן, אולם נדרש הוא לבחנה "בעין שיפוטית", ולא לאמצה כלאחר-יד; קל וחומר, אם נמצא בה פגם או חסר (ע"פ 1261/18 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (31.5.2018)). כשלעצמי, סבורני כי במקרים כגון דא, שבהם שירות המבחן נמנע מלהתייחס לטענה בעלת חשיבות במסגרת הערכת סיכויי השיקום של נאשם, המשקל שעלינו לייחס להמלצתו - פחות בהשוואה למקרה בו נשקלו על-ידו כל השיקולים הרלבנטיים. הטעם לכך, דומני, ברור מאליו (לא בכדי, כך מקובל בפסיקתנו עוד מקדמת דנא; ראו למשל: ע"פ 286/79 ח'ג'אזי נ' מדינת ישראל, פ"ד לג(3) 754, 756 (1979)).

6. גם לגופו של עניין, עמדתי שונה במידת מה מעמדת חברתי. העיקר מצוי, לדידי, בסירובו של המערער לשתף את גורמי הטיפול בפרטים המלאים אודות חובותיו. כאשר מבקשים אנו להעריך "עד כמה ניתן להניח - לאחר תום התהליך - כי מי שהיה בעבר עובר חוק, לא יעשה זאת פעם נוספת", כדברי חברתי, עלינו לתת את הדעת לגורמי הסיכון אשר עלולים להביא את המערער לידי עבריינות חוזרת (ראו: ע"פ 1229/19 סלומינסקי נ' מדינת ישראל, פסקה 14 (1.7.2019); ע"פ 6573/15 גרשון נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (3.3.2016)).

7. במקרה דנן, בית המשפט המחוזי קבע, כעניין עובדתי - ועובדה זו אינה שנויה במחלוקת בין הצדדים - כי מצבו הכלכלי של המערער הוא אשר הביאו לביצוע עבירה. בנסיבות אלה, מידע לגבי חובות המערער - בכלל זאת, מה מקורם, כיצד נוצרו ומה היקף החובות שנותרו לגורמים בשוק האפור - נחוץ לצורך הערכת ההסתברות אם יבוא לידי עבריינות חוזרת, אם לאו. מובן, כי לקיומם של 'קצוות פתוחים' הנוגעים לקשרים עם גורמים בשוק האפור עשויה להיות השפעה רבה על יכולתו של המערער להשתקם באופן מלא; זאת במיוחד, בהינתן העובדה שחלק מן החובות שהביאו אותו לביצוע העבירה היו לגורמים אלה. בהתאם לכך, ברי כי יש בנתון זה כדי להשפיע על הערכת איכות השיקום, וממילא גם על המשקל שיינתן לו בקביעת מידת הסטייה ממתחם העונש ההולם. בנסיבות אלה, אין מנוס

מלזקוף את הסתרת המידע האמור, לחובת המערער. לסיכום הנקודה, הגם שהמערער עשה כברת דרך משמעותית, ראוייה לשבח, הרי שלמצער בהתבסס על הנתונים שהוצגו לנו - נותרו עוד סימני שאלה לגבי הלך השיקום. סבורני כי המשקל שיש לייחס לו פחות מעט מזה שיחסה לו חברתי.

איזון בין שיקולי שיקום לשיקולים אחרים

8. חברתי כותבת נכוחה, בהתבסס על פסיקת בית משפט זה, כי "כאשר קיים חשש כי מאסר בפועל של נאשם עלול לאיין את ההליך השיקומי בו הוא מצוי או לפגוע בו אופן משמעותי, יש לבכר את שיקולי השיקום על פני שיקולים אחרים". עם זאת, גם אם בנסיבות כגון דא, לשיקול השיקום נתונה הבכורה - לא נובעת מכך בלעדיות; בצד האינטרס שבשימור ההליך השיקומי של נאשם, נדרש בית המשפט להעמיד לנגד עיניו את יתר שיקולי הענישה, ולהעניק להם משקל ראוי בגזר הדין (ראו: ע"פ 1026/24 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 15 (9.3.2025) (להלן: ע"פ 1026/24); ע"פ 671/19 אבוטבול נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (7.10.2019)).

9. בענייננו, לא ניתן להתעלם מחומרת מעשי המערער, אשר נתפסו בחזקתו סמים מסוכנים במשקל כולל של כ-109 ק"ג. חברתי מציינת כי החומרה הכרוכה בהחזקת סם הקנביס פחותה במידה-מה בהשוואה להחזקת סמים אחרים, נוכח השינויים שחלו "ביחס החברתי והמשפטי לשימוש בקנביס ולייצורו", בכלל זאת אי-הפללת השימוש העצמי בו. יש טעם בדברי חברתי, אולם אף אם יש בחומרת השימוש העצמי בסם מסוים כדי להקרין על מידת החומרה של החזקתו, דומני כי התמקדות אך בטיב הסם ובהשפעתו על 'משתמשי הקצה', אינה מאפשרת לעמוד על מלוא חומרתה של העבירה, בדגש על השלכותיה הרחבות. לא בכדי אפוא הביע בית משפט זה, גם בשנים האחרונות, עמדה סובלנית הרבה פחות כלפי עבירות סמים החורגות מגדרי השימוש או ההחזקה לצריכה עצמית בלבד, אף כאשר מדובר בסם מסוג קנביס: "סחר בסמים הוא סחר בסמים. ידע כל מי שמהרהר בדרכים לעשיית כסף קל, כי מדיניות הענישה לא השתנתה ובית המשפט רואה בחומרה עבירות של סחר והפצה של סמים מסוכנים, גם סמים 'קלים', תוך הטלת ענישה משמעותית ומרתיעה. צרכנים ומשתמשים - ראו הוזהרתם" (ע"פ 2596/18 זנזורי נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (12.8.2018); ראו גם: ע"פ 6299/20 חן נ' מדינת ישראל (4.2.2021); ע"פ 126/22 מדינת ישראל נ' פלוני, פסקה 11 (27.4.2022); אציין כי במקרים אלה דובר על עבירת יצור, להבדיל מהחזקה שלא לצריכה עצמית, אולם הרציונל זהה. ראו גם: בש"פ 10638/08 ויצמן נ' מדינת ישראל, פסקה י"ב (23.12.2008); רע"פ 2557/12 פרדי נ' מדינת ישראל, פסקה ו (5.4.2012)). אף לא למותר לציין בהקשר זה, כי בעבירות סמים המתבצעות לשם גריפת רווח כלכלי, נודעת חשיבות, משיקולי הרתעת הרבים, להטלת ענישה מחמירה, שכן "בדרך זו יועבר המסר כי עבירות הסמים נעדרות תוחלת כלכלית" (ע"פ 2909/23 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 8 (7.2.2024); ראו גם: ע"פ 2139/22 ג'נאח נ' מדינת ישראל, פסקה 12 (14.7.2022)).

10. בהתחשב באמור, ככלל, איני סבור כי ניתן לגזור באופן ישיר את חומרתן של עבירות שעניינן בהפצת סמים - בכלל זאת החזקת סמים בכמות מסחרית, שלא לצריכה עצמית - רק מחומרתן של עבירות השימוש וההחזקה בידי 'משתמש הקצה'. בפרט, ביישום לדון, סבורני כי בהתחשב במכלול השיקולים הרלבנטיים - בין היתר, השלכות הרוחב של העבירה, וכמות הסמים הגדולה שבה החזיק המערער - חריגה לקולא של 13 חודשים מתחתית מתחם העונש ההולם את מעשי המערער (קרי, הפחתה של יותר מ-50% מן העונש המינימלי), כדי לאפשר את המרת עונשו לעבודות שירות - מקנה משקל יתר לשיקול השיקום, על חשבון הדרישה לאזנו עם עקרון ההלימה. והדברים יפים ביתר שאת, נוכח סימני השאלה שעוד נותרו לגבי הליך השיקום, כמפורט לעיל.

11. אם כן, לגבי ידי, הערכת שיקומו של המערער, ואיזונו של שיקול זה עם שיקולי ענישה נוספים, מביאים למסקנה כי אין מקום לסטות באופן כה נרחב מתחתית מתחם העונש ההולם, ולהעמיד את עונשו של המערער על 9 חודשי מאסר בלבד. כעת, בהתחשב בכך שעונש המאסר בפועל של המערער הועמד על 16 חודשים (תוך מתן משקל ניכר לשיקולי השיקום), הרי שגם אילו ראיתי מקום להקל עוד מעט בעונשו של המערער, לא היה בכך כדי להצדיק את התערבותנו בגזר הדין של בית המשפט המחוזי. זאת, בהתחשב בכלל המנחה את דרכנו בכגון דא, שלפיו ערכאת הערעור תמט מלהתערב בגזר דין של הערכאה הדיונית, ותעשה כן אך במקרים חריגים, מקום בו נפלה בגזר הדין טעות מהותית, או שהעונש סוטה בבירור מרמת הענישה הראויה (ראו: ע"פ 5219/24 עוביד נ' מדינת ישראל, פסקה 10 (7.9.2025); ע"פ 1802/17 אבו סיאם נ' מדינת ישראל (28.6.2018)). כפי שעולה מדבכי לעיל, איני סבור כי העניין דנן נמנה על אותם מקרים חריגים.

12. באשר לחשש שהעלתה נציגת שירות המבחן, לפיו שליחת המערער למאסר מאחורי סורג וברח תוריד לטמיון את ההליך השיקומי שעבר; דברים דומים כתבה חברתי, כי מוטב להימנע משליחת המערער לכלא, שכן "ישנה חשיבות לכך שהענישה תאפשר, ככל הניתן, את שימור פירות השיקום". החשש אכן מכביד, אולם אל לנו לשכוח כי 'שיקום' ו'מאסר' אינם בהכרח תרתי דסתרי. בימינו-אנו, שירות בתי הסוהר מציע אף הוא כלים, ומסייע בידי אסירים להמשיך הליך שיקומי שהחלו בו טרם המאסר (לסקירה מקיפה בנושא, ראו: מבקר המדינה דוח שנתי 64 ג 500-475 (2014)). ראו גם: רע"פ 5655/13 עמרם נ' מדינת ישראל, פסקה 4 (20.11.2014)). זאת ועוד, קשה מעט לקבל עמדה שלפיה מחד גיסא, המערער עבר תהליך שיקום כה משמעותי, וחל בו שינוי עמוק, ומאידך גיסא, כל עונש מאסר - גם כזה שאינו ממושך - יפגע באותו הליך לבלי הכר. כפי שצינתי בעבר לגבי טענה דומה: "אף שאני סבור כי מאסר ממושך עלול לפגוע בהליך שיקומו של המערער, אין בידי להסכים עם טענת המערער לפיה הטלת עונש מאסר בפועל כשלעצמה, תביא לפגיעה 'אנושה', כדבריו, בהליכי השיקום אותם הוא עובר. ברי כי השהות בכלא מציבה אתגרים לא פשוטים בפני השוהים בו. עם זאת, ניתן לצפות כי אותו שינוי עמוק שחל במערער, אשר מצדיק הקלה בעונשו, יעמוד לו בהתייצבותו בפני קשיים אלה" (ע"פ 4876/15 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקה 49 (3.12.2015); ההדגשה הוספה - נ').

ס'; להרחבה באשר לנקודה זו, תוך קבלת הגישה העקרונית העולה ממנה, ראו גם, מן העת האחרונה: ע"פ 1026/24, פסקה 15)). אכן, אתגרים לא פשוטים עומדים בפני המערער, בין אם בין כותלי הכלא, בין אם מחוצה להם. התקווה היא שתעצומת הנפש שהפגין לאורך הליך השיקום יעמדו לצידו, ויפלוסו לו דרך ישרה לילך בה. התמדה ואורך רוח - הם העיקר.

דומני כי נכון יהיה לדחות את הערעור.

נעם סולברג
משנה לנשיא

השופט חאלד כבוב:

1. במחלוקת בין חבריי, דעתי כדעת חברי המשנה לנשיא נ' סולברג, מנימוקיו. אבקש אך להדגיש את נקודת מבטי-שלי.

2. בצד המגמה הליברלית ביחס לשימוש עצמי בקנאביס, שבאה לידי ביטוי גם בחקיקה, מגמה זו אינה יכולה לפטור את המערער כליל מריצוי עונש מאסר בפועל. זאת מאחר שבביתו של המערער נתפסה כמות עצומה, של כ-109 קילוגרם סם קנאביס 'נטו' בשווי כספי גבוה. לדידי, אין מקום להשוות בין הליברליות שבה נכון לנקוט ביחס למשתמשי קצה, ובין מי שמחזיקים וסוחרים בכמויות משמעותיות של סמים שלא כחוק מתוך תאוות בצע. לא אחת, מדובר בכספים המשמשים, בשרשור, מחוללי פשיעה משמעותיים, שמטרתם לממן את פעילותם העבריינית ולהעשיר את כיסם.

3. משכך, הגם שאיני חולק על כך שבאיזון בין מטרות הענישה ושיקוליה יש ליתן משקל ממשי לתהליך השיקום - שהרי "התהליך השיקומי והטיפול, נוסף להיותו מיטיב עם מבצע העבירה, הוא אינטרס ציבורי ראשון במעלה [...]" (ע"פ 1216/21 לארי נ' מדינת ישראל, פסקה 11 (19.05.2022)) - השיקום אינו חזות הכול ויתר שיקולי הענישה לא נסוגים מפניו לחלוטין. אכן, המערער עבר הליך שיקומי מסוים, שהצדיק חריגה לקולה מן העונש ההולם - אך לא עד כדי ביטול מוחלט של עונש המאסר בפועל.

4. בסופו של דבר, התוצאה העונשית אליה הגיע בית משפט קמא הולמת ומשקפת איזון ראוי בין נסיבות המעשה, העושה, ושיקולי הענישה הרלוונטיים; ומשכך, גם לדידי דין הערעור להידחות. בצד האמור, יש לקוות כי המערער יוסיף לסור מרע ולתקן דרכיו, לטובתו ולטובת החברה כולה.

חאלד כבוב
שופט

הוחלט כאמור בפסק דינו של המשנה לנשיא נ' סולברג, אליו הצטרף השופט ח' כבוב, כנגד דעתה החולקת של השופטת ר' רון.

ניתן היום, כ"ז תשרי תשפ"ו (19 אוקטובר 2025).

רות רון
שופטת

חאלד כבוב
שופט

נעם סולברג
משנה לנשיא